

Посилити та підтримувати співпрацю з державними та приватними науково-дослідницькими установами та організаціями для отримання доступу до відповідної інформації та розробок, а також стимулювання проведення досліджень з питань рівності та протидії дискримінації;

Встановити тісні двосторонні та багатосторонні зв'язки з міжнародними організаціями та організаціями ЄС, що займаються питаннями рівності, а також коаліціями у цій сфері, набути членства в таких коаліціях, для обміну перспективними практиками у сфері дотримання принципів рівності та недискримінації;

Започаткувати загальну та персоналізовану правову роз'яснювальну роботу суб'єктами запобігання дискримінації законодавства у сфері дотримання рівності, а також способів захисту прав людини.

Отже, забезпечення переліку цих заходів, що не є вичерпним, є головним обов'язком держави, для побудови партнерських взаємовідносин, співпраці між вразливими групами та державними органами в суспільстві, організацій стратегії запобігання дискримінації.

Тичина Дмитро Михайлович,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ЗЛОЧИННІСТЬ

Анотація. Автором досліджені шляхи реалізації віктимологічних заходів запобігання на загальному, спеціальному та індивідуальному рівнях. Обґрунтовано та підтверджено кримінологічною практикою авторську позицію щодо змісту категорій кримінологічної віктимології, кримінології та кримінального права. Заходи віктимологічного запобігання злочинам диференційовано за трьома рівнями: загальним; спеціальним; індивідуальним.

Ключові слова: жертва, потерпілий, злочинець, віктимологія, віктимність, віктимізація, віктимологічний потенціал, віктимологічне запобігання злочинам.

Summary. The author investigates the ways of implementation of victimological prevention measures at the general, special and individual levels. The author's position on the content of the categories of criminological victimology, criminology and criminal law is substantiated and confirmed by criminological practice.

Keywords: victim, offended, offender, victimology, potential victim, victimization, victimological potential, victimological prevention of crimes.

У процесі свого розвитку кримінологія окреслила і свій предмет, до якого нині входять чотири основні елементи: злочинність як

соціально-правове явище; особа злочинця; причини та умови (детермінанти) злочинності; запобігання злочинам [1; 2].

Розглянуті основні елементи предмета кримінології не вичерпують всього його змісту. Щоб повніше, глибше і ефективніше вирішувати завдання, що стоять перед нею, кримінологія вивчає і питання, які не входять до її предмета, або увійшли недавно. Це питання в літературі є дискусійним, і пов'язане з тим, що до цих проблем мають відповідне відношення інші юридичні та неюридичні науки.

Для позначення проблеми поведінки потерпілого в науковій літературі з'явився термін «віктимологія» – вчення про жертву злочину [3, с. 7]. У кримінологічних дослідженнях до недавнього часу основна увага приділялась виключно поведінці злочинця, а взаємозв'язок між поведінкою злочинця та потерпілого викликав незначний інтерес. Разом з тим потерпілий є другою стороною, яка причетна до злочину. Саме він вступає в безпосередні відносини зі злочинцем, а тому цією проблемою повинна займатись кримінологія, тобто її віктимологічний напрям.

Віктимологія виникла і розвивалась як напрям у кримінології, що вивчає жертву злочину. Однак з часом погляд на неї змінився, зокрема стосовно предмета віктимології та її наукового статусу. Д. В. Рівман визначив їх таким чином: віктимологія – це галузь кримінології, або приватна кримінологічна теорія, що розвивається в її межах; віктимологія – це допоміжна для кримінального права, кримінально-процесуального права, криміналістики міждисциплінарна наука про жертву злочину. Вона існує і функціонує паралельно з кримінологією; віктимологія – це загальна теорія, вчення про жертву, що має предметом дослідження жертву будь-якого походження, як кримінального, так і не пов'язаного зі злочином. Віктимологія є самостійною наукою, приналежність якої до юридичної можна визнати тільки частково. Насамперед, це наука про безпеку життєдіяльності людини [3, с. 8].

Якщо поглиблено вивчати предмет науки кримінології, то ми не можемо не визнати віктимологічного впливу практично на всі його елементи, такі як злочинність, причини та умови її вчинення, особа злочинця та особливо на заходи запобігання злочинам та правопорушенням.

Перенесення кримінологічних акцентів на потерпілих не може не викликати наукових пошуків нових підходів до визначення як напрямів, так і змісту профілактичної роботи в цілому, так і організації запобігання конкретним видам злочинам. Більш того, багато відомих перевірених, а іноді забракованих заходів профілактики виявляються в абсолютно новому світлі, якщо подивитися на них не «від злочинця», а «від потерпілого».

Разом з тим, віктимологічний підхід дозволить розробити додаткові заходи позитивного впливу на осіб, які з найбільшою ймовірністю можуть виявитися потерпілими від злочинів. Тому

віктимологічні аспекти знаходять своє місце як в кримінології, так і в усіх напрямках профілактики злочинів [4, с. 134].

Для загальногосоціального запобігання злочинам включення віктимологічного компонента пов'язано у більшій мірі з тактичною стороною справи. Адже виявлення причин і умов, що сприяють їх вчиненню, завжди включало те, що пов'язано з особою та поведінкою потерпілих, але цілісне уявлення про значущість цієї обставини, на жаль, відсутнє і у загальній запобіжній тактиці даний негативний кримінологічний компонент враховувався формально, а отже, і реалізовувався вкрай недостатньо. Знайти місце резервам загального за рахунок включення до неї віктимологічного компонента – означає наблизити вирішення існуючих у цій частині проблем [5, с. 49].

Спеціальне віктимологічне запобігання, як і запобігання традиційного напрямку, є її доповненням і складається з ряду компонентів:

1) віктимологічного запобігання, яке включає виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів, якщо ці детермінанти пов'язані з особою та поведінкою потерпілих, усунення цих причин і умов, особливо останніх;

2) невідкладного віктимологічного запобігання, яке включає запобігання окремим видам злочинів, що готуються, з використанням захисних ресурсів потенційної жертви, а також тактичних можливостей, що виникають при організації запобіжної роботи «від потерпілого».

3) індивідуального віктимологічного запобігання, яке включає:

а) виявлення осіб, які, судячи з їх поведінки або сукупності особистісних характеристик, з найбільшою ймовірністю в певних ситуаціях можуть виявитися жертвами злочинів;

б) організацію щодо цих осіб заходів виховання, навчання, забезпечення особистісної безпеки;

в) віктимологічний вплив під час розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень.

Вивчення віктимологічного аспекту запобіжної роботи [6] (спеціального віктимологічного запобігання) пов'язане з необхідністю вирішення організаційних, інформаційних та тактико-методичних проблем.

Заходи віктимологічного характеру спрямовані на усунення, нейтралізацію або зменшення факторів, що обумовлюють або сприяють віктимності. Вони включають вплив як на чинники, що детермінують неправомірну або аморальну поведінку жертв від злочину, так і чинники, що підвищують ризик стати потерпілим при правомірній і, особливо, активній (ініціативній) поведінці.

На підставі викладеного, віктимологічне запобігання злочинам можна визначити як специфічну діяльність соціальних інституцій, спрямовану на усунення (нейтралізацію) факторів (обставин, ситуацій), що сприяють віктимній поведінці та учиненню злочинів; виявлення

груп ризику й окремих осіб з метою превентивного впливу на них, а також активізації їх захисних можливостей; розроблення (удосконалення) засобів захисту різних груп населення від подальшої їх віктимізації. У віктимологічному запобіганні необхідно розрізняти загальносоціальний (нейтралізація чинників загальної віктимізації), спеціально-кримінологічний (обмеження, усунення й відвернення чинників віктимності) та індивідуальний (вплив на конкретних осіб) рівні.

Список використаних джерел

1. Кримінологія: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін.; за заг. ред. проф. О. М. Джужі. Київ: Атіка, 2009. 312 с.
2. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головікіна. Харків: Право, 2014. 440 с.
3. Ривман Д. В. Криминальная виктимология: учебник. СПб.: Питер, 2002. 304 с.
4. Джужа О. Віктимологія на захисті прав і законних інтересів жертви злочину. *Право України*. 2002. № 2. С. 134–135.
5. Косенко С. Віктимологічна профілактика в системі запобігання злочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. № 12. С. 48–52.
6. Шаповалов О. В. Криміногенні ризики сьогодення і шляхи профілактики віктимності населення. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2006. № 5. С. 119–120.

Іващенко Віта Олександрівна,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: АНАЛІЗ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ

Анотація. Розкрито зміст і проблемні питання об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину домашнє насильство.

Ключові слова: домашнє насильство, фізичне насильство, психологічне насильство, економічне насильство, склад злочину, кримінальна відповідальність.

Summary. Explained main points and problem questions of objective and subjective signs of crime domestic violence.

Keywords: domestic violence, physical violence, psychological violence, economic violence, the composition of the crime, criminal liability.

Домашнє насильство залишається однією з нагальних проблем сучасної України. Ускладнює ситуацію латентність цього явища та широке поширення.